

CÂTEVA SUPERSTIȚII ȘI DESCÂNTECE DIN COMUNA GALDA DE JOS (JUDEȚUL ALBA)

ADRIANA ȚUȚUIANU
Muzeul Național al Unirii Alba Iulia

Valea Gălzii, afluent pe dreapta al Mureșului, străbate teritoriul comunei Galda de Jos pe direcția NV-SE. Datorită condițiilor climatice mai blânde, reliefului relativ plan, Valea Gălzii a constituit axa preferențială de dezvoltare a celor 7 din cele 11 sate componente¹.

În cele aproape cinci decenii de regim comunism și încercări de control total asupra vieții, după atacurile sistematice asupra autorităților care ar fi putut să-l concureze în cadrul societății (partide politice, presă, biserică, syndicate, întreprinderi private), comunismul a lăsat în urma lui, pe lângă dezastrul economic, suferința fizică și morală, o stare de confuzie intelectuală, care poate fi remarcată în dosarul „*Superstiții*” din anii '50, păstrat în arhiva Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia:

„În comuna Galda de Jos mentalitatea prelogică, datorată unei insuficiențe culturale și lipsei totale de cunoștințe, a început să dispară la generația tânără. Elevii și absolvenții din sat, își explicau fenomenele din natură și diferitele întâmplări în legătură cu muncile agricole și viața de fiecare zi, nu prin stabilirea unor legături misterioase între întâmplări, ci atribuindu-le o compatibilitate logică și științifică. Prin acesta s-a dorit ca misticismul, de asemenea vechile obiceiuri și credințe din lumea rurală, să fie înlăturate, datorită existenței învățământului, care a reușit să formeze o concepție materialistă tineretului asupra întâmplărilor, și datorită seriozității campaniei de culturalizare făcută de intelectualii progresiști.

Tinerii vorbesc cu un zâmbet plin de ironie de superstițiile în care cred cei mai în vârstă, iar aceștia le spun cu jenă, tocmai pentru faptul că ele nu mai sunt crezute în totalitate de marea majoritatea oamenilor”².

În continuare, dosarul descrie credințele populare păstrate încă la acea vreme:

Superstiții

„Când este eclipsă de soare și de lună se spune că le mănâncă vârcolacii (copii care mor nebotezați)”.

„Când plouă cu soare se spune că își bate dracu nevasta”.

„Dacă mergi la miezul nopții în țințirim (cimitir), auzi pe „Bată-l crucea” (dracu) cum se izbește de cruci”.

¹ Hanciu 2003, p. 69; Bota, Mircea 2015, p. 6-7.

² Arhiva MNUAI, dosar „*Superstiții*”, nr. 461/1952.

„De mergi la miezul nopții la vale, îl zărești pe dracu spălând haine, sau bățând hainele cu maiul”.

„Dacă împlânți toporul în pământ când este înnorat se risipesc norii”.

„De se bat doi cocoși, se știe că plouă”.

„Dacă te îmbraci într-o piele de oaie la miezul nopții și te duci unde sunt trei căli (cărări) încrucișate, și te dai de trei ori peste cap, te faci priculici. Priculicii merg noaptea pe la casele oamenilor, le bat în geam sperându-i sau sugrumându-i”.

„Dacă se îneacă un om și moare, poți să-l învii dacă îl presari cu sare, și îl pui unde bate vântul tare”.

„Dacă mergi în coate și în genunchi, de la un capăt la celălalt al curcubeului, și te dai de trei ori peste cap, te faci orice pasăre vrei”.

„Dacă prinzi doi pui de arici, și îi închizi într-un lădoi cu lacătul, vine aricioaica deschide lacătul, își ia puii și lasă acolo iarba cerului. Dacă te tai la mână și-ți pui iarbă de aceea, te faci așa de tare încât poți rupe fier”.

„Dacă mănânci pâine înflorită (mușegăită) găsești bani”.

„Șoarecele care mănâncă prescură, se transformă în liliac”.

„Dacă nu pui creangă verde la poartă în ziua de Sângeorgiu (Sfântul Gheorghe), vine strigoii și fură laptele de la vaci”.

„Se spune de strigoi că vin noaptea, dezleagă boii din grajd, îi prind la plug și pleacă la arat cu ei”.

„Să nu adormi înainte de a trece cu Sângeorgiu că rămâi mut”.

„Dacă adormi spre seară și te prinde asfințitul soarelui, apuci soare săc (paralizie)”.

„Dacă trece vântul peste tine, nu mai ai putere cât trăiești”.

„Dacă găsești bani la o cale încrucișată și nu-i iei, faci bubă subsioară.

„Să nu începi slănina până nu cântă cucu, că nu-i bine”.

„De tunzi oile pe cap ele căpiază”.

„Când se fac zăbale și te ștergi cu coadă de mătă îți trec”.

„Să nu te piepteni vinerea că îți cade părul sau te doare capul”.

„Să nu torci marțea că vine Marțolea și aruncă apă fierbinte pe tine”.

„Să nu coși joile între Paști și Rusalii că te fulgeră”.

„Când te culci cu haine pe tine îți merge la cap și visezi urât”.

„Dacă visezi păduchi te mănâncă rușinea”.

„Când cade o stea de pe cer noaptea, înseamnă că a murit cineva (fiecare om își are steaua lui, care-i poartă noroc și cade atunci când moare)”.

„Când se întâlnește mortul cu uspașul (nunta), cade o stea din cer pe mireasă și mortul învie”.

„Când se bufnește (izbește) pițigoiul în fereastră, se zice că îți arde casa”.

„Să nu pui ouă la clocă cu soț că nu iasă bine”.

„Să nu umbli cu melci că se spune că nu ouă găinile”.

„Dacă trece o rândunică pe sub vacă, se face laptele atunci când le cad penele”.

„Când se ciupele găinile la coadă, să semeni cucuruzul la urmă și când se ciupele la gât să semeni la început, pentru că atunci se face rod bogat”.

„Să nu semeni cartofi până nu cântă cucul”.

În prezent superstițiile nu dau înapoi, ele supraviețuiesc și se adaptează în cele mai diverse și neașteptate moduri. Unele dintre ele sfidează rațiunea, altele par de-a dreptul scandaloase și de neacceptat, unele sunt nevinovate și deseori haioase, în timp ce altele oripilează în mod direct și fără menajamente.

Superstițiile au apărut cu secole în urmă, când oamenii încercau să-și explice întâmplările prin nivelul lor de cunoștințe. Totuși pentru oamenii acelor timpuri unele lucruri erau considerate ciudate cum ar fi de ce oglinzile arată reflecțiile noastre sau de ce ne apar umbre când este soare.

Descânțece

Descânțecile se găsesc cu mare greutate, deoarece câteva femei bătrâne din sat care le știu de la mamele și bunicile lor, nu vor să le spună, întrucât odată divulgate își pierd efectul magic, adică „nu se mai prind”, atunci când este cazul să tămăduiască (vindece) „ve-un beteșug” (boală).

Descânțec de durere de urechi

„Ieși nefăte pricăjite,
Nu cruce, nu răscruce,
Nu trosni, nu pocni,
Ieși din creerii capului,
Din rădăcina urechilor,
Că de nu-i ieși,
Cu foarfeca te-oi forfeca,
Cu țedea te-oi umfla (sufla),
Jos pe vale te-oi țâpa,
Acolo să piei, să răspiei,
Ca spuma de vale,

Roua de soare,
Să rămâi curat,
Ca argintul străcurat,
Cum Dumnezeu l-o lăsat”.

Descântec de bubă vânătă:

„Ieși mucedă, crucedă,
Din limbă, de sub limbă,
Din rădăcina dinților,
Din fața obrazilor,
Din sgârciu nasului,
Din toate încheieturile,
Că de nu-i ieși,
Eu rogu-te-oi descânta,
Cu chetoarea te-oi lega,
Jos pe mare te-oi țapa,
Acolo să pei, să răspei,
Ca spuma de vale,
Ca roua de mare”³.

Descântec de ulcior:

„Ham, ham ulcior de câne,
Cum nu-s eu câne,
Atâta să nu fi până mâne,
Atât și nici atât”⁴.

Descântec de albeață la ochi:

„Du-te albeață pe nouă brudiți,
pe nouă dealuri, să te duci să nu te
mai întorci mai mult, până la o
fântână scufundoasă și țapașă,
bine s-o rânim, bine s-o curățim
S-o lăsăm limpede și curată, ca
De la Maica Precistă dată”⁵.

Descânțelele au vorbe cu tâlc, adunate în versuri ritmate au și azi o mare putere de sugestie. Forța lor magică sporește în preajma zilelor de post, sau când se apropie Luna plină. Persoana care descântă trebuie să fie întotdeauna o femeie,

³ Coatu 1998, p. 153; Gorovei 1931, p. 260; Pavelescu 1998, p. 154-157.

⁴ Pamfilie 1999, p. 77-78.

⁵ Graur 1992, p. 208.

care îndeplinește întregul ritual al descântecului, să facă semnul crucii peste apa neîncepută, peste omul suferind și peste duhurile necurate ca să le alunge.

Apa și busuiocul sfințit, cărbunii din vatră, fierul și nuiua de alun sunt câteva din obiectele necesare ritualului. Lumânările aprinse, semnul crucii și invocarea Maicii Domnului apar adesea în descântece, semn că pentru oamenii simpli a existat întotdeauna o legătură puternică între credința în Dumnezeu și magia vindecătoare⁶.

Some Superstitions and Incantations from Galda de Jos Commune (Alba County)

ABSTRACT

Spiritual life was dominated by superstitions and incantations, that throughout time attracted the attention of foreign travellers. Superstitions, intertwined with bits of religious teachings, explained troubles, luck, diseases and death.

Indeed, the rural, archaic, Romanian world hid many mysteries, and incantations and spells represented a fairly ordinary reality. People lived their lives following the seasonal cycle and monthly cycle.

Respect for nature and land imbued them with harmony in everyday life, and from harmony and respect to magic is only a step. Herbs, spring water, fire and earth retain magical features and become all-important for the magician, who resorted to the four elements to wield one's power and influence over everyday events.

Abrevieri bibliografice

- Bota, Mircea 2015 - Cristian Florin Bota, Gabriela Mircea, *Comuna Galda de Jos. Secvențiar istoric și imagistic*, Alba Iulia, 2015
Coatu 1988 - Nicoleta Coatu, *Structuri magice tradiționale*, București, 1988
Gorovei 1931 - Artur Gorovei, *Descântecele românilor. Studiu de folclor*, București, 1931
Graur 1992 - Ana Graur, *Descântecul - străveche psihoterapie populară*, Chișinău, 1992
Hanciu 2003 - Ștefan Hanciu, *Monografia comunei Galda de Jos, județul Alba*, Timișoara, 2003
MNUAI - Muzeul Național al Unirii Alba Iulia
Pamfilie 1999 - Tudor Pamfilie, *Boli și leacuri la oameni și păsări după datinile și credințele poporului român*, București, 1999
Pavelescu 1998 - Gheorghe Pavelescu, *Studii și cercetări despre magie, descântece și mană*, București, 1998
Văduva 1996 - Ofelia Văduva, *Pași spre sacru. Din etnologia alimentației românești*, București, 1996

Cuvinte-cheie: literatură populară, etnografie, Transilvania, sat, români

Keywords: folk literature, ethnography, Transylvania, villages, Romanians

⁶ Văduva 1996, p. 52-53.